

Звіт

за результатами фокус-групового дослідження громадської думки щодо
рівня сприйняття корупції в Україні у 2019 році

Київ 2019



Цей проєкт фінансується
Європейським союзом



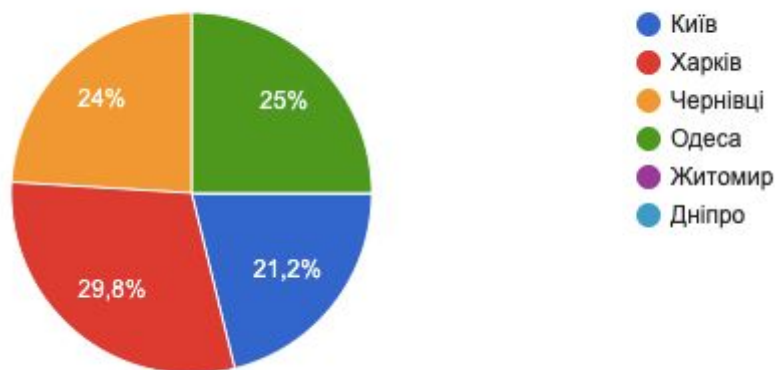
Цей проєкт реалізується Фондом
Інновацій та Розвитку

Погляди, висвітлені в цій публікації, можуть не збігатися з поглядами Європейського Союзу.

Дослідження проводилося громадською організацією «Фонд Інновацій та Розвитку - Україна» в рамках реалізації проекту «Підтримка запобігання корупції та проведення розслідувань шляхом залучення громадськості на місцевому рівні» (WikiInvestigation), що реалізується Фондом Інновацій і Розвитку та фінансується програмою Європейського Союзу «Підтримка громадянського суспільства, місцевої влади та прав людини в Україні».

Мета - визначення форм прояву корупції в Україні та її сприйняття громадянським суспільством у чотирьох пілотних містах України, у яких реалізується проект WikiInvestigation.

У ході дослідження було проведено 13 фокус-груп. Цільовими містами були обрані Київ, Харків, Одеса, Чернівці. Учасників дослідження запрошували координатори проекту «Підтримка запобігання корупції та проведення розслідувань шляхом залучення громадськості на місцевому рівні» (WikiInvestigation). Також була проведена активна промо-кампанія із залучення учасників через регіональні ЗМІ та соціальні мережі. Загалом було відібрано 104 учасника.



Форма дослідження – фокус-групове дослідження фіксацією відповідей (обговорення) та анкетування.

Методологія

Учасники фокус групи:

У кожній фокус групі брало участь з шести до десяти чоловік. Сесія управлялася досвідченим професіоналом - модератором. Додатково, в сесії приймав участь помічник модератора, який робив нотатки.

Критерії для визначення учасників були сформульовані до їх відбору:

- * Гендерне питання - наскільки представникам однієї статі буде зручно говорити в присутності представників протилежної статі;
- * Вікової питання - наскільки представникам однієї вікової категорії буде зручно говорити в присутності представників інших вікових категорій;
- * Посадова підпорядкування - наскільки підлеглим буде зручно говорити в присутності керівників.

Методи відбору учасників:

Учасники були відібрані методами (а) номінації; (Б) випадкового відбору.

Роль модератора:

Модератор максимально створив сприятливі умови для відкритої бесіди. Причому, модератор впевнився, що в умовах лімітованого часу, всі учасники змогли поділитися своїми думками з кожного питання, а також, що стане можливо зібрати якомога більше унікальних ідей. Для здійснення цих цілей, у модератора був лімітований час - приблизно від 45 хвилин до півтори години.

Час проведення фокус груп:

Враховано, що швидше за все, у потенційних учасників фокус груп, є інші, важливі пріоритети (робота, і / або навчання). Тому, фокус групи проводились в неробочий час - після роботи, або на вихідних.

Місце проведення фокус групи:

Місце проведення фокус групи було нейтральне. Воно не мало вплив на настрої учасників. Учасники розміщуються навколо круглого столу.

Стандартні питання:

Під час кожної фокус групи, модератор задавав приблизно п'ятнадцять стандартних тематичних запитань.

№	Питання
1	Що таке корупція?
2	Як ви її визначаєте?
3	Саме в чому виявляється корупція (які системні проблеми)?
4	Чи стикалися ви за останній рік з корупцією у особистій або професійній діяльності? Наведіть приклад.

5	У чому ви бачите причини корупції?																																																
6	Чи можете ви уявити ідеальну модель боротьби проти корупції?																																																
7	Чи можете ви уявити реальну модель (виходячи зі сформованих умов на даний момент)?																																																
8	Чи знаєте ви, які заходи/проекти/програми проводяться для боротьби з корупцією в Україні? У вашому місті?																																																
9	Які з них ефективні, в чому і чому?																																																
10	Що можна/потрібно зробити, щоб були більш стійкі і масштабні результати?																																																
11	Що б ви могли зробити особисто (або вже робите) для подолання корупції?																																																
12	Назвіть один факт успішного розслідування корупції. У чому успіх? Чому вийшло?																																																
13	Закінчіть речення: в майбутньому, не буде корупції через те, що ...																																																
14	Закінчіть речення: в майбутньому, чиновники не будуть корумповані, через те, що ...																																																
15	<p>Якою ви бачите динаміку у боротьбі з корупцією у різних сферах протягом року? *</p> <p>-3. Значний регрес по відношенню до минулого року. -2. Середній регрес по відношенню до минулого року. -1. Незначний регрес по відношенню до минулого року 0. Змін не спостерігається +1. Незначний прогрес по відношенню до минулого року +2. Середній прогрес по відношенню до минулого року +3. Значний прогрес по відношенню до минулого року</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>-3.</th> <th>-2.</th> <th>-1.</th> <th>0.</th> <th>+1.</th> <th>+2.</th> <th>+3.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона з...</td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> </tr> <tr> <td>Соціальни...</td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> </tr> <tr> <td>Правоохо...</td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> </tr> <tr> <td>Освіта</td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> </tr> <tr> <td>Корисні ко...</td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> <td><input type="checkbox"/></td> </tr> </tbody> </table>		-3.	-2.	-1.	0.	+1.	+2.	+3.	Охорона з...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Соціальни...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Правоохо...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Освіта	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Корисні ко...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	-3.	-2.	-1.	0.	+1.	+2.	+3.																																										
Охорона з...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																										
Соціальни...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																										
Правоохо...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																										
Освіта	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																										
Корисні ко...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																										

Процедура збору даних

Збір даних проводиться шляхом рукописного запису особистих вражень про емоційні та вербальні реакції учасників на запитання, що ставилися модератором фокус-групи, або на репліки інших учасників.

Етапи дослідження:

1. Відбір учасників з дотриманням принципів вибірки (запрошення респондентів для роботи у фокус-групі).
2. Технічна підготовка дослідження (підбір приміщення, підготовка роздаткових матеріалів).
3. Проведення фокус-групи.
4. Розшифровка рукописних записів вражень та підготовка аналітичного звіту (з аналізом фокус-групи включно).
5. Аналіз результатів.
6. Підготовка комплексного звіту.

Аналіз результатів фокус-групового дослідження

На початку дослідження модератори забезпечували знайомство учасників. Під час обговорення першого блоку питань, що стосується розуміння визначення поняття корупції в Україні, учасниками обговорення було надано відповіді за результатами яких можна зробити висновок, що 71% відсоток респондентів, незалежно від регіону місця проведення, позитивно відповіло на дане питання.

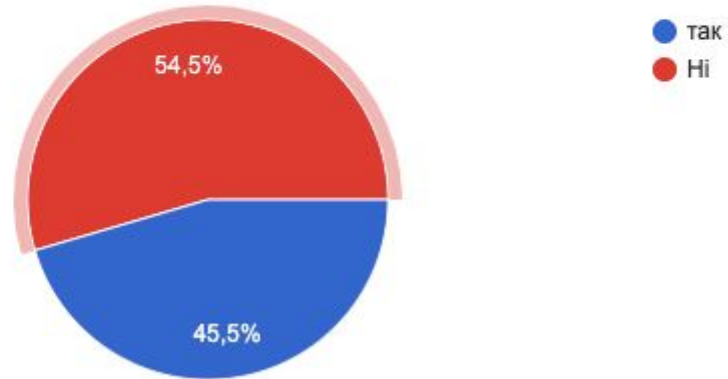
Під час дослідження обговорювалося питання **“Чи стикались ви за рік з корупцією у особистій або професійній діяльності? Наведіть приклад.”** відповіді учасників, в залежності від регіону місця проведення, є наступними:

1. Так, у місті Києві з 22 респондентів 54,5% зазначають, що **не зіткнулись за рік з корупцією у особистій або професійній діяльності.**

Київ

Чи стикались ви з корупцією?

22 відповіді



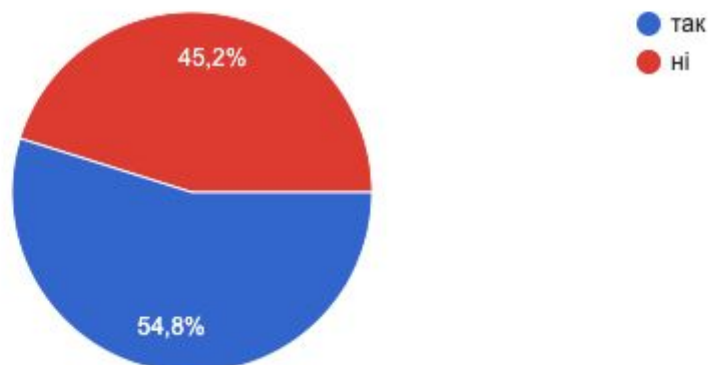
Учасники також наголосили, що з типовими корупційними проявами вони зіткнулись у сфері освіти та медицини.

- Із 31 учасника обговорення у місті Харків 54,8% зазначили, що **зіткнулись** за рік з корупцією у особистій або професійній діяльності.

Харків

Чи стикались ви з корупцією?

31 відповідь



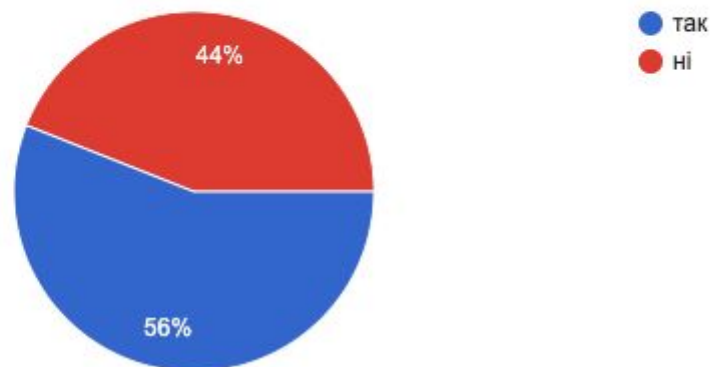
Учасники також наголосили, що з типовими корупційними проявами вони зіткнулись у сфері медицини.

- Учасники міста Чернівці (25 респондента) з яких 56% зазначила, що **зіткнулись** за рік з корупцією у особистій або професійній діяльності.

Чернівці

Чи стикались ви з корупцією?

25 відповідей



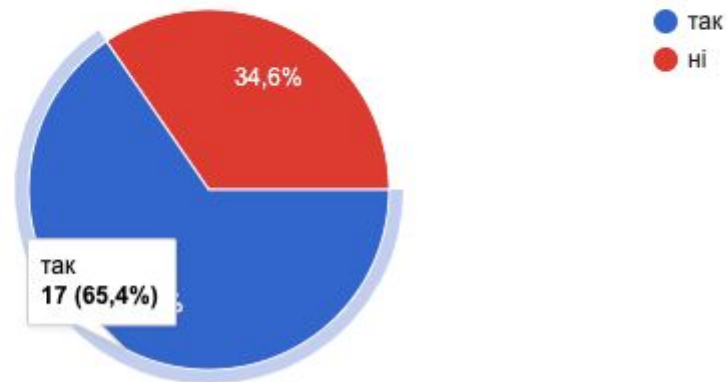
Більшість учасників обговорення наголосили, що з типовими корупційними проявами вони зіткнулись у сфері медицини, освіти та дозвільній системі.

- Учасники міста Одеса (26 респондентів) з яких 65,4% зазначила, що **зіткнулись** за рік з корупцією у особистій або професійній діяльності.

Одеса

Чи стикались ви з корупцією?

26 відповідей



Більшість учасників обговорення наголосили, що з типовими корупційними проявами вони зіткнулись у сфері медицини та освіти.

В ході дослідження обговорювалося питання: **“У чому ви бачите причини корупції?”**. Учасники обговорення виділяють наступні типові причини корупції:

- Зручність корупційних проявів, які надають змогу людині отримати певну вигоду за короткий проміжок часу;
- Національну ментальність українського суспільства;
- Недосконалість чинного законодавства у протидії корупції;
- Наявність недосконалої правоохоронної системи, що унеможлиблює боротьбу із корупційними правопорушеннями;
- Відсутність дієвої судової системи;
- Незадовільні заробітні плати чиновників;

Окрім того, окремою думкою декількох учасників обговорення є - *“джерелом корупції - люди, які дають та беруть хабарі, неправомірну вигоду, та не розуміють, що вони таким чином спричиняють”*.

Також, обговорювались питання **“Чи можете ви уявити *ідеальну* модель боротьби проти корупції?”** та **“Чи можете ви уявити *реальну* модель (виходячи зі сформованих умов на даний момент)?”**

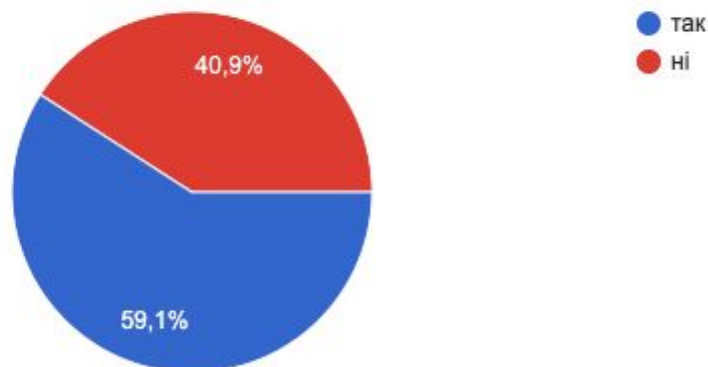
Значна частина респондентів обговорювала, що ідеальної моделі боротьби з корупцією не існує. Проте, поодинокі учасники обговорення зазначали, що існують міжнародні практики боротьби з корупцією, які на їхню думку є ідеальними моделями для боротьби з корупцією. Так, один із учасників згадав модель боротьби з корупцією країни Сінгапур.

Також, реальну модель боротьби з корупцією учасники вважали *“модель боротьби з корупцією у східних країнах азії, США, Європейського Союзу, тощо”*.

В частині обговорення наступного блоку питань дослідження, а саме питання: **“Чи знаєте ви, які заходи/проекти/програми проводяться для боротьби з корупцією”** думки учасників різняться в залежності від регіону. Значна кількість учасників позитивно відмітила роботу проекту “Wikiinvestigation”.

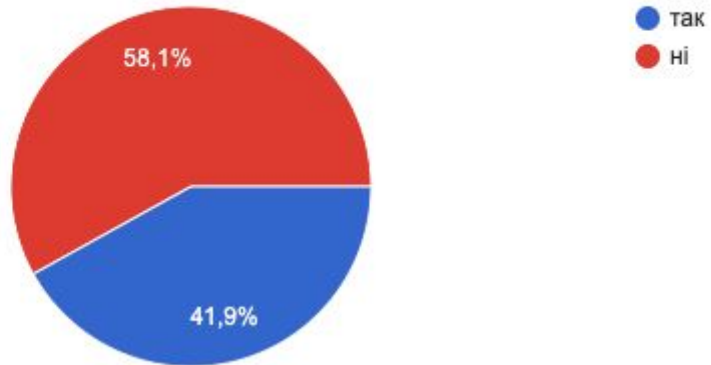
1. Так, у місті Києві 59,1% респондентів зазначили, що одним із проектів у їхньому регіоні, які вони знають, є проект Wikiinvestigation.

22 відповіді



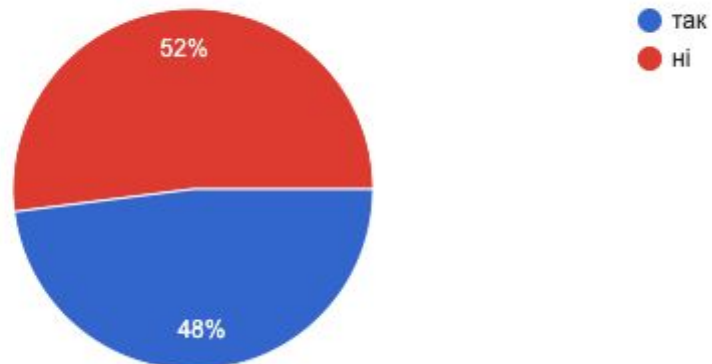
2. У місті Харкові 41,9% респондентів зазначили, що одним із проектів у їхньому регіоні, які вони знають, є проект Wikiinvestigation.

31 відповідь



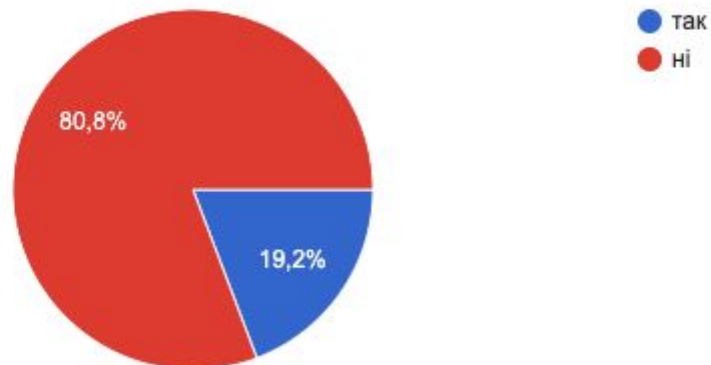
3. У місті Чернівці 52% респондентів зазначили, що одним із проектів у їхньому регіоні, які вони знають, є проект Wikiinvestigation.

25 відповідей



4. У місті Одеса 19,2% респондентів зазначили, що одним із проектів у їхньому регіоні, які вони знають, є проект Wikiinvestigation.

26 відповідей



Одним з най обговорюваних питань заходу було питання: **“Якою ви бачите динаміку у боротьбі з корупцією у різних сферах протягом року?”**. На розгляд учасникам було запропоновано наступні **сфери**:

- Охорона здоров'я
- Соціальна сфера
- Правоохоронна та судова влада
- Освіта
- Корисні копалини (земля, надра...)

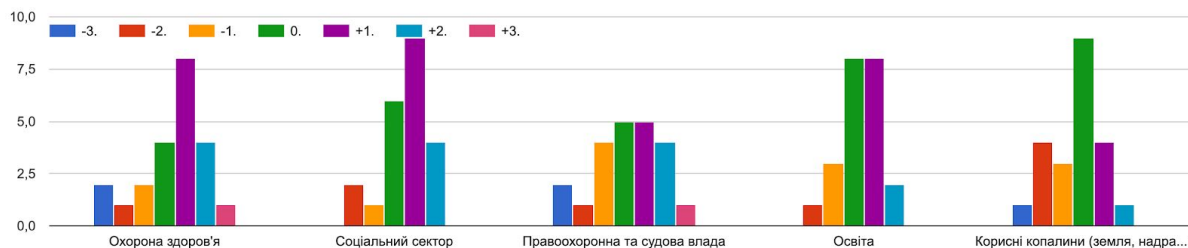
Учасники здійснювали **оцінювання** сфер на підставі наступної шкали:

- 3. Значний регрес по відношенню до минулого року.
- 2. Середній регрес по відношенню до минулого року.
- 1. Незначний регрес по відношенню до минулого року
- 0. Змін не спостерігається
- +1. Незначний прогрес по відношенню до минулого року
- +2. Середній прогрес по відношенню до минулого року.
- +3. Значний прогрес по відношенню до минулого року

Результати дослідження даного питання варіюються в залежності від регіону проведення дослідження.

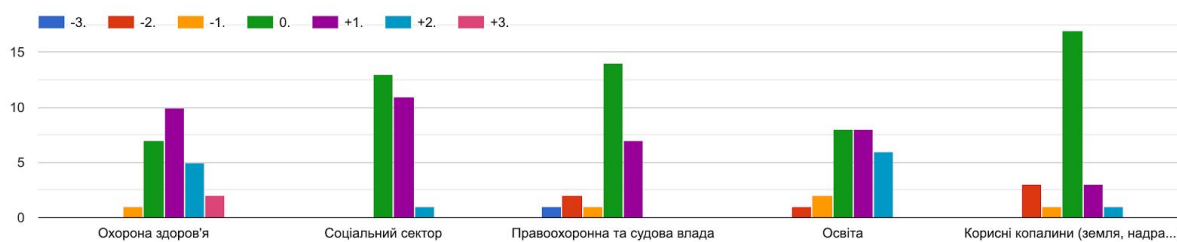
КИЇВ

-3. Значний регрес по відношенню до минулого року. -2. Середній регрес по відношенню до минулого року. -1. Незначний регрес по відношенню до минулого року 0. Змін не спостерігається +1. Незначни...о минулого року.+3. Значний прогрес по відношенню до минулого року



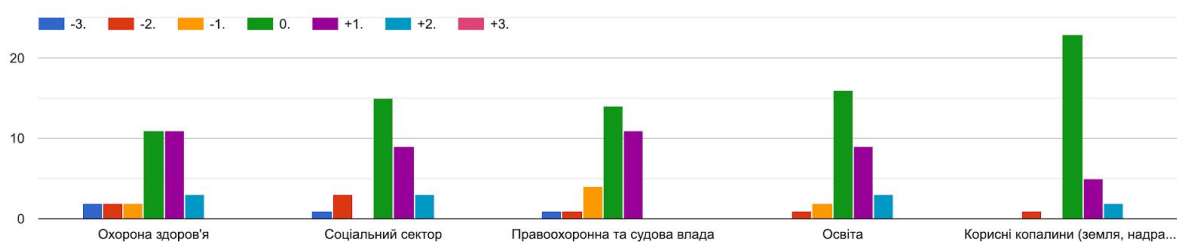
ЧЕРНІВЦІ

-3. Значний регрес по відношенню до минулого року. -2. Середній регрес по відношенню до минулого року. -1. Незначний регрес по відношенню до минулого року 0. Змін не спостерігається +1. Незначни...о минулого року.+3. Значний прогрес по відношенню до минулого року



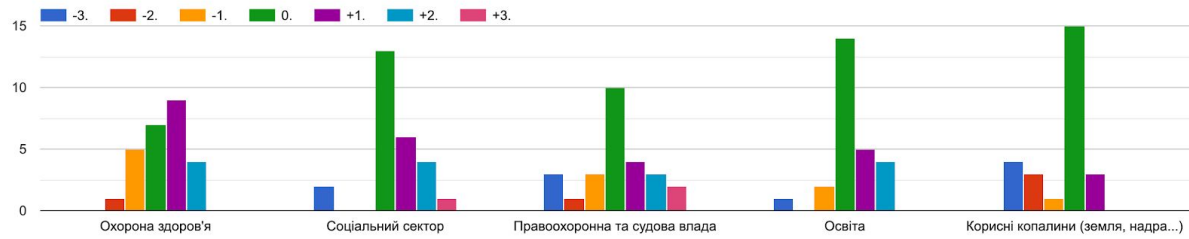
ХАРКІВ

-3. Значний регрес по відношенню до минулого року. -2. Середній регрес по відношенню до минулого року. -1. Незначний регрес по відношенню до минулого року 0. Змін не спостерігається +1. Незначни...о минулого року.+3. Значний прогрес по відношенню до минулого року



ОДЕСА

Якою ви бачите динаміку у боротьбі з корупцією у різних сферах протягом року?



Цей проєкт фінансується Європейським союзом



Цей проєкт реалізується Фондом Інновацій та Розвитку

Погляди, висвітлені в цій публікації, можуть не збігатися з поглядами Європейського Союзу.

Висновки

Розуміння корупції з погляду громадян може лише допомогти дати приблизне визначення поведінки, що вважається прийнятною в суспільстві, або такої, що засуджується. Більше того, при створенні практично застосовних механізмів будь-які суттєві відмінності між правовим визначенням корупції та її загальноприйнятим розумінням можуть негативно позначитись на застосуванні законів або реалізації інших заходів, спрямованих на зміну такої поведінки.

Враховуючи зазначене, основним завданням дослідження стало визначення розуміння корупції серед населення та оцінка ставлення громадян до конкретних форм сумнівної поведінки.

Проведення обговорення дозволило ідентифікувати низку проблем, які впливають на викривлене розуміння проблеми корупції в Україні.

Також, за результатами проведеного дослідження можливо окреслити коло необхідних напрямів майбутньої діяльності проекту Wikiinvestigation з метою покращення громадської думки щодо розуміння корупції в Україні, саме:

1. Покращення сталого розуміння громадськістю корупції в Україні шляхом проведення освітніх заходів (семінарів, кейс-стаді, стажувань тощо).
2. Здійснення аналітичного дослідження типових корупційних проявів, які були озвучені учасниками фокусованого дослідження;
3. Підготовка законодавчих ініціатив на підставі виявлених прогалин законодавства, що встановленні під час аналітичного дослідження типових корупційних проявів.

